

Beste mensen,

Allereerst wenst het bestuur jullie

een gelukkig en gezond nieuwjaar!

Ik begin eerst met wat veranderingen.

Na een lang ziekbed is **Ido Saueressig** einde vorig jaar overleden, we herinneren ons zijn bijdrage aan de gastdocenten o.a. door de uitgave van 2 boeken.

Herman Harmsen ziet verder af van betrokkenheid omdat hij vele andere werkzaamheden heeft. Teun Heystek trekt zich terug als regieleider en we zoeken iemand anders hiervoor. Wie geeft zich op?

Op 21 maart is er een opfriscursus, zie tekst elders ook waar je je aan kunt melden.

Langzamerhand komen er producten los die mogelijk werden gemaakt met de gelden van het Gebaar. Hierbij een krantenartikel van de eerste presentatie van de kleine tentoonstelling van het Museon "**Gevangen door Japan**". Deze tentoonstelling is niet door ons, noch door het Museon verzekerd. Mocht er op de school iets gebeuren dan proberen we de WA van de school eerst aan te spreken. Onze financiën zijn beperkt.

De directeur van het Nationaal Comité 4 en 5 mei heeft indertijd het Ministerie van VWS geadviseerd om onze Stichting qua beleid en financiën onder te brengen bij het Indisch Huis los van het Herinneringscentrum. Dit is anders gelopen dan wij gehoopt hadden, qua financiën en beleid zijn we niets opgeschoten en zijn nog steeds alleen aangewezen op de subsidie van het SFMO.

Mocht in dit verband iemand een bestuursvergadering bij willen wonen neem dan contact op en maak een afspraak.

Dan een persbericht van het **Tropenmuseum** met de aankondiging van lesmateriaal voor het Basis-Onderwijs. Er wordt tevens een oproep gedaan (aan jullie) om mee te doen als verteller! Een perspakket van dit materiaal is bij de regieleiders en bestuur en daar te zien. Maar je kunt de Basisschool die je kent ook vragen of ze het lespakket gekregen hebben. Wat mij betreft ook lesmateriaal voor de VMBO scholen.

De tentoonstelling van het Museon: "**Nederlands Indië in de Tweede Wereldoorlog**" is te zien van **10 April t.m. 28 April** in het stadhuis van Zwolle, Grote Kerkplein 15. Opening tijdens kantooruren. De officiële opening vindt 10 April om 11 uur plaats.

Dan een schema van de **stofomschrijving voor het geschiedenisexamen** voor HAVO/VWO in het jaar 2007 en 2008. Mocht je alles willen lezen kun je bij mij via e-mail het hele gele katern aanvragen, 16 bladzijden!

Een artikel over het "**verhalenfestival**" in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden met medewerking van Aldert de Haan.

Langzamerhand begin ik met het jaarverslag 2005, maar ik mis nog wat opgaven van gastdocenten die scholen bezocht hebben, dat wil ik graag zo gauw mogelijk hebben. Wil je svp dan ook erbij zetten welke school je bezocht hebt maar ook de plaatsnaam. Heb je volwassenen toegesproken dan ook graag bericht.

Met vriendelijke groet namens het bestuur,

Conni

Inhoudsopgave

Inleidingtekst brief 53.	1	<i>Het Repatrieringslied.</i>	8
Grootouders vertellen kleinkinderen over jeugd.	2	De Verenigde Naties	8
Mizumaki.	3	Leerstof omschrijving examenblad 'centr examen	
Discriminatie	3	geschied. vwo en havo 2007 en 2008'	8
Opfriscursus 2006	4	Nu Jack Boer nog!	10
Cultuurstelsel gunstig voor ondernemers	4	Oorlogsheld schandalig miskend.	11
Geschiedenisles van getuige uit jappenkamp.	5	Wim Kan en de anderen	12
6.000 scholen ontv. vlgde wk <i>Onvergetelijk Indië</i>	6	Historische films over bezetting v. Ned.-Indië	13
Onvergetelijk Indië, een prachtig onderwijspakket	7		

Levende herinneringen aan Nederlands-Indië. Grootouders vertellen kleinkinderen over jeugd.

leiden - Op de familiedag die afgelopen zondag in het Rijksmuseum voor Volkenkunde werd gehouden haalden grootouders en hun kleinkinderen herinneringen op aan Nederlands Indië. Het museum nodigde de familieleden uit om hun eigen verhaal te vertellen aan de hand van historisch materiaal en persoonlijke foto's en films. De gesprekken werden op video vastgelegd. Met hapjes, workshops en muziek werd het geheugen geprikkeld en de sfeer van Nederlands Indië naar boven gehaald.

door Gerda Bosman

Met verhalen, hapjes, workshops en muziek wordt het geheugen geprikkeld en vertellen grootouders hun kleinkinderen over hun leven in Nederlands Indië in het Rijksmuseum voor Volkenkunde.

(Foto: Fotobureau Peter Schipper/Toon van der Poel).

Justine(12), Martijn (11) en Wouter (9) ondervragen opa Aldert de Haan (70) over zijn verleden en herinneringen aan Nederlands Indië. Over alledaagse dingen, zoals de inrichting van het huis, de rijstvelden, de stad. Maar ook over grote dingen, zoals het beeld dat in Nederlands Indië van de Nederlanders bestond. In een maand lag dat volledig aan diggelen. In maart 1942 werden de aanwezige Nederlanders geheel onder de voet gelopen door de Japanners. De Nederlanders die nog in het land verbleven, werden in Japanse kampen geïnterneerd. Ook opa De Haan. Kleinzoon Martijn lijkt het moeilijk om in die tijd te leven. Hij is nu elf en het spreekt tot zijn verbeelding dat zijn opa op tienjarige leeftijd het zonder zijn moeder moest stellen, in het ongewisse over hoe lang dat zou zijn.

Toch, vertelt opa, was het ook best spannend. Met een nieuwe jas en een rugzak liet zijn moeder hem naar het mannenkamp gaan, met pijn in het hart. Hoewel opa De Haan als gastdocent gewend is zijn persoonlijke verhaal over de Tweede Wereldoorlog te vertellen, is hij daar bij zijn kleinkinderen nog

niet aan toegekomen. Hij is blij met deze gelegenheid. De plastic tas vol foto's die hij meenam, hebben ze niet bekeken. Het archiefmateriaal, dat op een klein scherm in het geïmproviseerde studiootje vertoond werd, leverde genoeg stof tot praten.

Indonesische massage

In de presentatiezaal geven oma, moeder en kleindochter Bloem een workshop Indonesische massage, 'pijit'. Sonja, wiens ouders in '53 naar Nederland kwamen, vertelt hoe ze als kind van zes over haar moeder heen moest lopen om haar spieren los te maken. Ook herinnert ze de manier waarop haar moeder vroeger hoofdpijn te lijf ging: door hard aan haar haren te trekken. Ze verdiepte zich in de massagetechniek waarbij spieren en energiebanen krachtig aangeraakt worden.

"Maar de kern is dat de ander de rust krijgt. Dat je zorgt voor de ander," benadrukt ze.

Initiatiefnemer

Met zo ongeveer een half miljoen personen is de groep Nederlanders uit Nederlands Indië de grootste etnische minderheid in Nederland. Kleinkinderen weten vaak weinig van de gebeurtenissen die hun grootouders naar Nederland brachten. Zo ook Koen de Boer (13). Hij had op school de opdracht gekregen een familielid te interviewen. Hij koos voor zijn oma: "Ik wilde gebruik maken van de gelegenheid eens uit te zoeken hoe het zit met haar achtergrond." Het werkstuk werd een heel persoonlijk verhaal waarin de roerige aspecten van Nederlands Indië opeens heel dichtbij komen. De politieke ontwikkelingen die maakten dat oma naar Nederland kwam, de spanning van dat vertrek, de zucht van verlichting die door het vliegtuig ging na opstijgen. De vader van Koen, Herman de Boer, is tentoonstellingsmaker in het museum en initiatiefnemer van dit project. "Ik las allemaal dingen die ik niet wist van mijn schoonmoeder. Ik zag een

bijzondere band tussen oma en haar kleinkind." Als tentoonstellingsmaker zag De Boer een aansprekende bron voor boeiende verhalen, iets waar het museum voortdurend naar op zoek is. "Vroeger vertelden de museumconservatoren een historisch zo correct mogelijk verhaal," zegt De Boer. "Nu zijn we veel meer op zoek naar de vorm. Vaak wordt historisch materiaal afgedaan als 'niet cool' en 'voor mijn tijd'". "Toch", constateert De Boer, "krijgt het materiaal z'n kracht terug als je een link weet te leggen die persoonlijk aanspreekt," De Boer kreeg het idee oma en Koen op video op te zetten. Koen leest zijn oma het interview voor. Beelden van oma in het dagelijks leven, foto's en filmpjes illustreren haar levensverhaal. Maar van sommige momenten bestaan geen beelden. Zoals van haar verhaal over de arrestatie van haar broer. Hoe hij gemarteld werd, hoe de moeder van oma voor haar broer aan het bidden was. En dat moeder flauw viel toen ze hoorde dat haar zoon ternauwernood aan zijn executie was ontsnapt en vrijgelaten was. Het gezicht van oma op de video spreekt hele boekdelen. Hoewel ze haar emoties probeert te onderdrukken lees je de spanning en ellende. Soms knikt ze instemmend of glimlacht ze. Maar ze zegt geen woord, haar kleinzoon vertelt haar verhaal.

"We hebben deze video aan het begin van de dag gepresenteerd als mogelijk resultaat van de gesprekken tussen grootouders en kinderen", licht De Boer toe. Uit de reacties erop blijkt dat het de mensen aanspreekt. Zoals Pier Terwen, een Leidenaar met Nederlands Indische achtergrond. "Het is ontroerend om te zien. Ik herken mezelf erin. In de details

van de geschiedenis maar ook in de sfeer die ze oproept met haar herinneringen." Terwen is vandaag niet met familie naar het museum gekomen maar alleen, omdat hij zich aangesproken voelt door het onderwerp. Het eten, de geuren en de muziek halen herinneringen bij hem naar boven die hij hier kan delen met de andere aanwezigen. In de workshops verdiepen de families zich in hun levende cultuur.

Molenpaarden

Bij de workshop Balinese dans doet een groepje kleinkinderen en tantes hun best. De gracieuze zussen Els en Yvonne van Beukering geven uitleg bij verschillende passen en bewegingen. Die zien er verraderlijk makkelijk uit. Maar het zelf doen valt vies tegen. Een van de tantes geeft het na een kwartier op. "Wij zijn toch molenpaarden", verzucht ze.

Leids Nieuwsblad, vrijdag 23 december 2005

Opa Aldert de Haan haalt herinneringen op aan Nederlands-Indië met zijn kleinkinderen Martijn, Wouter en Justine (Foto: PR/Taco v.d.Eb).

Mizumaki

Gezocht nabestaanden van overleden Nederlandse militairen WO II in Japan alswel in de territoriale wateren daar van. Voor het samenstellen van een fotogalerij van de slachtoffers, voor ons en onze nakomelingen, opdat zij in herinnering blijven.

Voor correspondentie: T.J.Heijstek,
Vredeman de Vriesstr. 5, 8921 BP Leeuwarden
Tel.no: 058-2120656, Email: teunheijstek@hetnet.nl
Zie:

http://home.hetnet.nl/~teunheijstek/mizumaki_nl.htm
voor de lijst van slachtoffers. Adobe Pdf Reader is hiervoor vereist. De lijst is op die site te vinden

Andere sites:

<http://www.myweb.cableone.net/lv/fukuoka/17.html>

<http://www.suara-indo.nl>

<http://www.djangkrik.nl>

<http://www.pavandersteur.org>

Discriminatie

Mij wordt verteld dat ik mij verantwoordelijk moet voelen voor de koloniale geschiedenis van 'de blanken', terwijl ik nog niet eens geboren was toen Indonesië onafhankelijk werd. Mij wordt verteld dat ik mij verantwoordelijk moet voelen voor de slavernij die 'de blanken' bedreven, ook al werd de slavernij in Nederland in 1863 afgeschaft. Maar als ik hier en nu, in 2005, zeg dat de moslimgemeenschap in mijn land zich verantwoordelijk zou moeten voelen voor hun eigen jongeren, omdat die kids door radicalisering hun leven dreigen te vergooien, dan maak ik mij opeens schuldig aan 'wij/zij-denken' of dan 'scheer ik een heel geloof over één kam', ben ik een racist en intolerant ook nog. Volgens mij word ik gewoon ordinair gediscrimineerd, vanwege mijn huidskleur.

Vledder, E. Vlasveld Telegraaf 3 november 2005

Opfriscursus

Het begin van de lente is op 21 maart. Een goede datum voor onze opfriscursus! De cursus is bedoeld voor gastdocenten die vragen hebben, bijscholing kunnen gebruiken of die gewoon nieuwsgierig zijn naar de ervaringen van anderen. Het is de bedoeling dat het een nuttige, maar ook een gezellige dag wordt. De cursus is kosteloos en de reiskosten worden vergoed. Kijk maar gauw naar het programma en wacht niet te lang met aanmelden!

Locatie: Het Indisch Huis, Javastraat 2-B, Den Haag

Tijdstip: 21 maart 2006 van 11.00 tot 15.30 uur

Aanmelden: Uiterlijk 20 februari 2006 bij Marjan Bruinvels, Sweelincklaan 75, 3723 JC Bilthoven, telefoon 030 2286463 of m.bruinvels@wanadoo.nl

Cursusbegeleiders: Jan Willem Hoegen en Marjan Bruinvels

Voor wie van de gastdocenten is deze cursus bedoeld?

- voor diegenen die een tijdje geen les hebben gegeven
- voor diegenen die met een andere (leeftijd)groep willen gaan werken
- voor diegenen die nieuwsgierig zijn naar de ervaringen van andere gastdocenten
- voor degenen die vragen of opmerkingen hebben
- voor wie wil leren werken met nieuwe materialen, zoals de mobiele tentoonstelling, voor diegenen die ideeën willen uitwisselen

Om zo goed mogelijk in de beperkte tijd deze onderwerpen aan de orde te laten komen verzoek ik jullie om bij je aanmelding je wensen kenbaar te maken, dan zullen wij proberen daaraan te voldoen.

Programma

10.45 ontvangst met koffie/thee

11.00 welkom en mededelingen, waaronder een praatje over het Indisch Huis

11.30 introductieronde

11.45 Lezing Jo van Geldere *Spreeken in het openbaar*

12.30 Gelegenheid tot vragen stellen

12.45 Gezellige lunch met Indische snacks

13.30 Voor de klas: bespreken werkwijze van een gastles (hand-out)

14.00 Werken met nieuwe materialen

14.30 Uitwisseling van ervaringen

15.00 Thee

15.10 tot ca 15.30 bezoek tentoonstelling.

De tentoonstelling 'Zwart in dienst van Oranje' is van 14 januari t/m 31 maart te bezichtigen in Het Indisch Huis, Javastraat 2-B, Den Haag.

Openingstijden: dinsdag t/m zondag van 11:00 - 17:00 uur.

Tot ziens op 21 maart!
Marjan Bruinvels

Cultuurstelsel ook gunstig voor ondernemers

Negentiende-eeuwse immigratiegegevens uit Java bewijzen dat het cultuurstelsel dat Nederland daar invoerde niet alleen de overheid ten goede kwam. Het betrekende het begin van tropische exportlandbouw, waarin een belangrijke rol was weggelegd voor particuliere ondernemers. Dit betoogt historicus Ulbe Bosma in het Tijdschrift voor Sociale en Economische geschiedenis (2005/2).

Het cultuurstelsel bestond van 1830 tot 1870 en verplichtte de inheemse bevolking gewassen te verbouwen voor het gouvernement. Hoofddoel was niet zozeer ver Nederlandisering van de kolonie als wel herstel van de winstgevendheid ervan. Met dit doel voor ogen werd dankbaar gebruikgemaakt van de expertise van met name Engelse technici. Wanneer nodig werd voor hen zelfs de migratiewetgeving aangepast. Naast de overheid profiteerden ook particuliere ondernemers van het cultuurstelsel, waaronder veel niet-Nederlandse Europeanen. Zo waren slechts vijftien van de honderd suikercontracten in 1836 in handen van Nederlandse ondernemers. (EOR)

Uit: Historisch Nieuwsblad, november 2005

Geschiedenisles van getuige uit jappenkamp.

Bep Schillemans-Visser uit Warnsveld, gastdocente geschiedenis Tweede Wereldoorlog Oost-Azië, heeft gisteren in het Baudartius College in Zutphen de tentoonstelling 'Gevangen door Japan' geopend. De tentoonstelling, eerder te zien in het Museon in Den Haag, is speciaal gemaakt voor scholen. Het Baudartius heeft de landelijke primeur.

De drie gastdocenten in het Baudartius College bij het tafeltje met spullen uit het jappenkamp van de vader van Jan Jagtmans (links). Bep Schillemans en Eric Muller luisteren naar zijn uitleg. Op tafel onder meer een blouse gemaakt van theedoeken. Achter het drietal een deel van de expositie 'Gevangen door Japan'

Foto: Ronald Hissink.

'We kunnen niet voor alle oorlogen vlaggen'

Toen gastdocente Bep Schillemans belde met de gemeente Zutphen om te vragen of er zou worden gevlagd op 15 augustus, de dag waarop WO II in Indonesië werd beëindigd, moest ze eerst uitleggen waarom dat dan zou moeten. Daarna kreeg ze als antwoord: 'Mevrouw, we kunnen niet voor alle oorlogen vlaggen.' 'Dat is even slikken voor iemand die drie jaar in een jappenkamp heeft gezeten', zegt Schillemans. Een gemeentewoordvoester laat weten dat op 15 augustus 2005 wel degelijk de vlag is uitgegaan. 'Dat is bij ons een gebruikelijk protocol.' Maar niet al het gemeentepersoneel is blijkbaar op de hoogte. 'We moeten ervoor zorgen dat iedereen voortaan goed is geïnstrueerd', zegt de woordvoester.

Ze is 'kepala kampong', dorpshoofd, zegt ze zelf, met een knipoog naar het land waar ze als kind de oorlog meemaakte. De officiële benaming voor Bep Schillemans' functie is een Hollandse mond vol: hoofd van de regio Gelderland-Overijssel van de werkgroep Zuid-Oost-Azië van de Stichting Gastdocenten Tweede Wereldoorlog. Ze opende de kleine expositie in het bijzijn van Arnold van Gessel, 'kepala skola'.

Gastdocenten van deze werkgroep vertellen op middelbare- en op basisscholen (groep acht) over een deel van het verleden dat in het vergeetboekje dreigt te raken. 'Onze vaderlandse geschiedenisboeken vermelden niet veel over het overzeese gebeuren in

de periode 1942-49', weet Schillemans, die het gastdocentschap op het Baudartius deelt met Eric Muller uit Zutphen en Jan Jagtmans uit Lathum (bij Arnhem). Leden van de stichting kloppen bij scholen aan om te vragen of ze een gastles mogen verzorgen. 'Het zou nog mooier zijn als de scholen met onze stichting contact zouden opnemen. Tenslotte is ons verhaal gewoon heel belangrijk', zegt Jagtmans (71). Hij stond deze week voor het eerst in zijn leven voor de klas. 'Het was spannend van tevoren, het viel mee, de leerlingen waren erg geïnteresseerd. Het is natuurlijk ook wel bijzonder wanneer iemand uit eigen ervaring over de oorlog kan vertellen.' Schillemans: 'Wij zijn de laatsten die dat nog kun-

nen doen.' Geschiedenisleraar Henk Verwijk complimenteert Jagtmans met zijn debuut als docent: 'U had een indringend, persoonlijk verhaal. Dat zag je op alle gezichten.'

Een extra reden om de gastonderwijzers binnen te laten, is het feit dat de zogeheten bersiap-periode volgend schooljaar tot de eindexamenstof gaat behoren, zegt leraar Jappie Berger. (Bersiap: de gewelddadige periode na de onafhankelijkheidsverklaring door Indonesië in 1945). De tentoonstelling 'Gevangen door Japan' maakt de verhalen! van de gastdocenten aanschouwelijk, zegt Schillemans. De expo bestaat uit elf grote posters met teksten en tekeningen rond het thema jappenkampen (door de Japanse bezetter ingerichte gevangenkampen). Te

zien is bijvoorbeeld hoe een open riool dwars dóór het kamp stroomt. Als een tastbare aanvulling op de tentoonstelling heeft Jagtmans een paar spullen uit het kamp meegenomen. Haast aandoenlijk is een primitief speeltje, gemaakt door Jagtmans' vader. 'We hadden als kinderen daar verder helemaal geen speelgoed.' Schillemans spreidt een rieten matje uit: 'Zo groot was jarenlang onze complete leefruimte. Privacy had je niet.' Jagtmans: 'Mijn ouders hebben het er met mij vroeger nauwelijks over gehad, ik ben zelf aan het zoeken gegaan. Nog steeds wil ik zo veel mogelijk weten over die tijd en doorgeven aan anderen.'

Informatie: www.gastdocenten.com

Zutphens Dagblad, De Stentor, vrijdag 28 oktober 2005

Persbericht: 18 november 2005-11-24

6.000 scholen ontvangen eind volgende week *Onvergetelijk Indië*

Ruim 6.000 basisscholen ontvangen eind volgende week het crossmediaal project *Onvergetelijk Indië*. Dit pakket wordt u met groot genoegen aangeboden door KIT Publishers, de uitgeverij van het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam. KIT Publishers stuurt een selectie scholen *Onvergetelijk Indië* op zicht toe. Stichting Het Gebaar hecht grote waarde aan dit onderwijspakket. Daarom kunnen wij u *Onvergetelijk Indië* gratis aanbieden. Wij vragen deelnemende scholen slechts een kleine tegemoetkoming in de verzendkosten van € 10,- per pakket. In de doos zit ook een retourkaart: wanneer de school - na het zien van het pakket - *Onvergetelijk Indië*, niet wil houden, dan kunt u dit aangeven met de speciale antwoordkaart. De doos wordt dan door onze vervoerders kosteloos bij de school opgehaald.

2005: Indonesië is 60 jaar onafhankelijk van Nederland. Hoewel Indonesië en Nederland eeuwenlang verbonden waren, is er over de Nederlands-Indische geschiedenis weinig materiaal beschikbaar voor het basisonderwijs. KIT Publishers ontwikkelde daarom bijgevoegd multimediale lespakket: *Onvergetelijk Indië*, waarmee op verschillende manieren in de groep gewerkt kan worden. De opzet van het lesmateriaal is eenvoudig en de gebruikersvriendelijkheid is groot. Het wijst zich vanzelf. Wie met het materiaal werkt, zal al snel geboeid raken door de geschiedenis die Nederlanders en Indonesiërs met elkaar delen.

Onvergetelijk Indië behandelt de periode 1930 - 1950 voor groep 7 en 8: de tijd voor, tijdens en na de bezetting van Nederlands-Indië door Japan. Aan de hand van een historische jeugdroman, een DVD, een cd-rom, een bronnenboek en een handleiding kan een docent het project op verschillende manieren behandelen. Uitvoerig of beknopt, klassikaal of individueel, met actieve en minder bewerkelijke werkvormen. In de bijgevoegde docenthandleiding staan de verschillende methodes uitgewerkt. Zo kan er worden gekozen voor een werkwijze met nadruk op klassikaal, individueel of groepswork, al naar gelang

het drukke lesrooster van een docent de ruimte geeft. Daarnaast kan de docent natuurlijk eindeloos variëren op de aangeboden aanpak.

De diverse projectonderdelen zijn complementair, maar kunnen ook goed los van elkaar gebruikt worden:

- 1 DVD *Onvergetelijk Indië* waarop 5 tv-documentaires staan over Indonesië, gepresenteerd door Sipke Jan Bousema (AVRO Museumbeende). De drie centrale hoofdpersonen vertegenwoordigen de verschillende perspectieven. Het filmteam reisde af naar Indonesië om de historische plekken waarover wordt gesproken in de interviews te filmen. Nieuw filmmateriaal wordt afgewisseld met historische beelden, waardoor er een goed en realistisch beeld wordt geschetst van het verleden.
- 30 x *De kleine krijger*, voor elke leerling in de klas de nieuwste jeugdroman van Marion Bloem. Speciaal geschreven voor dit project.
- 6 x *De geschiedenis van Indonesië*: een informatief bronnenboek. Per lesgroep, 1 boek.
- 1 x *docenthandleiding* met kopieerbare werkbladen.
- 1 x *CD-rom*: hierop staan interactieve opdrachten, behorend bij de tv-documentaires.

Voor het verhalenfestival zoeken we nog vertellers die hun persoonlijke ervaringen met de op het festival aanwezige kinderen zouden willen delen. Het festival vindt plaats in het Tropenmuseum op 30 januari 2006. Naast de presentatie en lancering van het project zullen 2 schoolklassen aanwezig zijn. Zij zullen in kleine groepjes worden verdeeld. Ieder groepje krijgt de opdracht een stukje te schrijven over een bepaald aspect uit de behandelde geschiedenis. Daartoe gaan ze te rade bij vertellers die op verschillende plaatsen in het museum bevinden. Van hun verhalen wordt ter plekke een heuse krant gemaakt, die alle gasten van het festival mee naar huis kunnen nemen.

Mocht u het leuk vinden om als verteller een rol in het festival te spelen, dan kunt u voor meer informatie contact opnemen met Martine Swart, KIT Publishers, T 020-5688216, E-mail m.swart@kit.nl.

Stichting Het Gebaar – Onvergetelijk Indië – KIT Publishers

Onvergetelijk Indië, een prachtig onderwijspakket

“De allereerste keer dat Nederlandse schepen naar Indonesië voeren was in 1595. Nederlanders hadden in Portugal gezien dat er met sommige Indonesische volken interessante handel werd gedreven in specerijen. Die kon je in Europa goed verkopen. Op 2 april van dat jaar vertrokken vier schepen vanaf Texel, met in totaal 249 man aan boord.”

Zo begint de handleiding bij het onderwijspakket voor de bovenbouw van de basisschool dat KIT Publishers, de uitgeverij van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, heeft geproduceerd. De docent wordt meteen al meegenomen in een spannende en boeiende historie. Dat werkt zeker motiverend. Belangrijk, want van de docent hangt het af wat leerlingen over Nederlands Indië te weten zullen komen.

Dit multimediale onderwijspakket met de titel “Onvergetelijk Indië” bestaat uit vijf onderdelen: een geschiedenisboek (bronnenboek), een dvd met 5 tv-documentaires over Indonesië (hierop staat onder meer een uitgebreide documentaire en vraaggesprek over en met Connie Suverkropp), een cd-rom met opdrachten, een jeugdroman van Marion Bloem en de bovengenoemde handleiding voor de leerkracht met kopieerbare opdrachtbladen. Ook bij onze gastlessen is dit daardoor een bruikbare handleiding

Ik wil de verschillende onderdelen kort bespreken en wel als gastdocente en niet als historicus. Zoals gewenst is, ben ik begonnen met het lezen van het boek “De kleine krijger” van Marion Bloem. Als ik het goed heb begrepen, heeft de na de oorlog geboren schrijfster veel materiaal van haar familie kunnen gebruiken. Het lijkt of ze de gebeurtenissen van de tweeling Boy en Nina voor, tijdens en na de oorlog zelf heeft meegemaakt, zo authentiek doet dit boek aan. Het is een heel mooi verhaal voor tien- tot twaalfjarigen, dat emotionele en spannende episodes vertelt uit het leven van deze twee bijzondere indo-kinderen.

Als de leerlingen op die manier de smaak en sfeer van Indië hebben geproefd, kunnen ze op verschillende manieren met het onderwijsmateriaal aan de gang. Ze kunnen de dvd met de tv-documentaires bekijken en de bijbehorende opdrachten op de cd-rom (interactief) maken. Het is aan te raden om de vijf documentaires in de aangegeven volgorde af te werken, anders wordt het gauw onbegrijpelijk. De films zijn op locatie in Bandoeng opgenomen en gelardeerd met authentieke beelden. De interviews met de drie vertellers zijn heel mooi en ingetogen. De journalist, Sipke Jan Bousema, doet zijn werk uitstekend.

De leerlingen kunnen steeds het bronnenboek raadplegen, waarvan er één exemplaar in de klas aanwezig is. Zodoende zijn de opdrachten op de cd-rom niet te moeilijk. Ze kunnen klassikaal, individueel, of in groepjes worden verricht.

Nadere informatie over het project is te vinden op [Http://www.onvergetelijkindie.nl](http://www.onvergetelijkindie.nl)

Aan zesduizend basisscholen is dit pakket toegezonden en het is te hopen dat veel scholen het zullen behouden en gebruiken. Als jullie het pakket willen inzien dan lijkt het een goed idee om naar een basisschool in de buurt te stappen en er eens naar te vragen. Mogelijk dat gastdocenten het via het KIT kunnen bestellen, maar daarvan is op het ogenblik nog niet veel bekend.

Wat mij betreft: een echte aanrader!
Marjan Bruinvels

Het Repatriëringslied.

't Uur van scheiden gaat dagen
Het afscheid breekt aan
't Laatst vaarwel klinkt van alle emigranten
die hun kansen gaan wagen
in 't nieuwe bestaan
ver van het land waar hun wiegje eens stond
Op vreemde grond

Na het leed
dat men ons deed
gaan wij naar het verre land
'n Nieuwe toekomst daar bouwen
naar oud Nederlandse trant
't Uur van scheiden gaat dagen
het afscheid breekt aan
Ieder wensen wij als laatste groet
"HOUDT GOEDE MOED".

Altijd blijven wij Jouw
Rood-Wit en Blauw
Overall trouw
Waar het lot ons op aard' moge voeren
Want in vreugde en smart
Hou je een plaats diep in ons hart
Blijft ons dierbaarste pand
mijn zonnig land

Gooi nu los maar die tros
en ga varen
Blijft ons steeds in je herinnering bewaren
D'Emigranten-zij roepen een laatste vaarwel
En gedenk ons in vreugde en verdriet
VERGEET ONS NIET

't Tweede vaderland wacht
Mijlen ver hier vandaan
maar toch zal dag en nacht
Trouw ons hart blijven staan
voor ONS ZONNIGE LAND.

*Overgenomen uit oud archief gegevens Leeuwarden -
16 dec. 2005 P.K.v.d.Wal.*

De Verenigde Naties

Toen de Tweede Wereldoorlog was afgelopen, vonden veel landen dat zo iets verschrikkelijks nooit meer mocht gebeuren. Daarom richtten ze de Verenigde Naties op. Bijna alle landen zijn lid van deze wereldorganisatie. Een belangrijk uitgangspunt van de Verenigde Naties is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarin staan de rechten beschreven die voor elk mens gelden en die anderen moeten respecteren.

Het Verdrag voor de Rechten van het Kind

Om de rechten van kinderen beter te kunnen beschermen, hebben de Verenigde Naties en UNICEF in op 20 november 1989 het Verdrag voor de Rechten van het Kind aangenomen. Inmiddels is het verdrag door 191 van de 193 landen op de wereld ondertekend. De landen verplichten zich hiermee tot het beschermen van de rechten van kinderen in hun land. Ze moeten kinderen ook de kans geven om mee te denken en te praten over dingen die voor hen van belang zijn. Ieder land moet elke vijf jaar rapport uitbrengen aan een speciale commissie in Genève. UNICEF heeft een belangrijke taak bij het toezicht op de naleving van het verdrag.

20 November is sinds 1989 de Dag van de Rechten van het Kind.

De tien basisrechten

Het officiële Verdrag voor de Rechten van het Kind bestaat uit vierenvijftig artikelen. De tien belangrijkste zijn:

- Alle rechten gelden voor alle kinderen over de hele wereld.
- Het recht op een naam en een nationaliteit.
- Het recht op bescherming tegen kinderarbeid.
- Het recht om je mening te geven en informatie te verzamelen.
- Het recht om op te groeien bij familie.
- Het recht op een veilig en gezond leven.
- Het recht op bijzondere zorg voor gehandicapte kinderen.
- Het recht op onderwijs.
- Het recht op bescherming tegen mishandeling en geweld.

Het recht op spel en ontspanning.

Dr Ir Derk HilleRisLambers; Dassenboslaan 15; 6705 BS Wageningen; The Netherlands

Leerstof omschrijving van het examenblad 'centraal examen geschiedenis vwo en havo 2007 en 2008'. (gepubliceerd: Gele katern 2005, nr. 1, p. 32 t/m 46)

Deze stofomschrijving van het centraal examen geschiedenis VWO en HAVO voor de jaren 2007 en 2008 wordt door het Ministerie van OCW opgesteld en is van kracht vanaf 29 januari 2005. De stofomschrijving wordt helemaal uitgewerkt voor het examen geschiedenis "de koloniale relatie tussen Nederland(s) en Nederlands-Indië". Het is een uitgebreide en ingewikkelde materie die voor de docenten heel belangrijk is, maar voor ons meer een weten waarover het gaat. Het schema is de gecomprimeerde vorm van de voorgaande bladzijden. De literatuurlijst geeft een overzicht voor de betrokken leraar, want er zijn in de lesmethoden wel achtergrond materiaal. Zoals jullie zien zijn we betrokken bij punt 4 en 5: 1900-1949 de tijd van de wereldoorlogen: opkomst van het nationalisme en 1949-1963 Van Nederlands-Indië naar Indonesië. Onze kennis over de vorige periodes zijn vaak ook aanwezig, maar dat valt eigenlijk buiten onze doelstelling. Als er een vraag om hulp komt kun je natuurlijk ook onze CD-rom aanbevelen. Bij mij te verkrijgen voor 12 euro (incl. porto).

<i>Periode</i>	<i>Kenmerkende aspecten CMHV</i>	<i>Begrippen stofomschrijving</i>
1500-1800 Europese expansie en de VOC	- Het begin van de Europese expansie; - Het veranderende mens- en wereldbeeld van de Renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling; - De protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had; - Het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat; - Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie;	Verenigde Oost-Indische Compagnie Factorijen Inter-Aziatische handel Patriotten Bataafse Republiek Contingentenstelsel Indo-europese mengcultuur
1800-1870 Van VOC naar Cultuurstelsel	- Rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving; gods-dienst, politiek, economie en sociale verhoudingen	H.W.Daendels Landrente herendiensten J.D. van der Capellen Java-oorlog Diponegoro Cultuurstelsel Nederlandse handel Maatschappij Batig Slot Binnenlands Bestuur Inlands Bestuur
1870-1900 Liberalisme en Ethische Politiek	- De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie; - Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme; - De voortschrijdende democratisering met de deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politiek proces; - De industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;	Politiek van onthouding Koninklijk Nederlands-Indisch Leger Atjeh-oorlog 'Korte Verklaring' Agrarische Wet Suikerwet Koninklijke Paketvaart Maatschappij Koelieordonnantie Tempo doeloe
1900-1949 De tijd van de wereldoorlogen: opkomend nationalisme in Indonesië	- De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme. De crisis van het wereldkapitalisme; - Het voeren van twee wereldoorlogen; - De rol van en opkomend moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie - Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.	'Max Havelaar' Voogdijgedachte Associatie Ethische Politiek Volksraad Boedi Oetomo Sarekat Islam Kartini Soekarno Partai Nasional Indonesia Non-coöperatie Petitie-Soetardjo Romusha's Interneringskampen Bersiap-periode Akkoord van Linggadjati Politionele actie Aanpassingspolitiek
1949-1963 Van Nederlands-Indië naar Indonesië	- De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog; - De dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld.	Soevereiniteitsoverdracht Staatsrechtelijke Unie Republiek Indonesië Republiek Maluku Selatan nationalisatie

Vreugde om langverwachte eer voor Poolse militairen in Slag om Arnhem, maar...

Nu Jack Boer nog!

door CHARLES SANDERS, DEN HAAG,

De vreugde omdat nu eindelijk is besloten de Poolse parachutisten en hun leider Stanislaw Sosabowski met de Militaire Willems Orde (MWO) en de Bronzen Leeuw te eren, staat in schril contrast met de bitterheid van overlevenden uit Nederlands-Indië over het negeren van de daden van Jack Boer, die andere oorlogsheld.

Want voor zijn optreden in Surabaya, waar de KNIL-kapitein op 10 november 1945 2383 Nederlanders van de vergiftigingsdood redde, beweerden de onderzoekers van het Kapittel der MWO en het ministerie van Defensie geen bewijs of ooggetuigen te hebben kunnen vinden.

Televisiemaakster Pia van der Molen onthulde in 1998 het drama dat zich in de Werfstraat-gevangenis van Surabaya afspeelde in een indrukwekkende documentaire.

* Kapitein Jack Boer, redder van 2383 Nederlanders, maar 12 jaar na zijn dood geschoffeld door onderzoekers van het ministerie van Defensie stierf in 1993. Zonder Militaire Willems Orde de geschiedenis in.
Foto: Jan Stappenbeld

Ooggetuigen

Over het afwijzen van de MWO, zegt ze: „Ik was donderdagmiddag op het ministerie, toen het besluit bekend werd gemaakt. Misselijkmakend, omdat ik nota bene 21 ooggetuigen van de gebeurtenissen in 1945 had aangeleverd. Met verklaringen onder ede en notarieel opgemaakte getuigenissen. Daar is niets meegedaan, al die mensen zijn niet eens gebeld door die zogenaamde historische onderzoekers.”

Deze krant schreef diverse keren over de wijze waarop de in 1993 gestorven kapitein Jack Boer met de hulp van Britse Gurkha-soldaten de door Indonesische opstandelingen gevangen genomen Nederlanders en Indische Nederlanders wist te bevrijden.

Boer, een KNIL-officier die zich na de Japanse capitulatie bij de Britse troepen had gevoegd, had uit inlichtingenbronnen vernomen dat de pemoeda's genoemde criminele bendes van plan waren de 2383 gevangenen te vergiften.

Hij vroeg bij het Engelse hoofdkwartier om steun, kreeg één tank en een elite-eenheid Gurkha's toegewezen en bestormde met gevaar voor eigen leven de Werfstraat-gevangenis. Diverse nog levende getuigen bevestigden die lezing.

Pia van der Molen: „Ik heb het allemaal op papier, ik kan die mensen zo laten opdraven. Jack stelde zichzelf aan hen voor, tijdens die bevrijding, er is geen enkele twijfel over zijn daden. Maar als de

Nederlandse overheid niet wil luisteren, houdt het natuurlijk op.”

Ook prominente Nederlanders als oud-premier en onderzeebootcommandant Piet de Jong blijven erbij dat Jack Boer destijds een prestatie van formaat leverde. Maar het kon allemaal geen genade vinden in de ogen van het onderzoeksteam dat zeven maanden lang naspeuringen deed.

Teleurgesteld

Kamerlid Hans van Baaien (VVD) toonde zich wat dat

betreft gisteren een teleurgesteld man. De vreugde over het toekennen van een Militaire Willems Orde en Bronzen Leeuw aan de Poolse parachutisten die tijdens operatie Market Garden zo hard vochten, wordt overschaduwd door het negeren van de rol van kapitein Boer.

Aan Van Baaien lag het zeker niet dat het alsnog misging. Tijdens een recent bezoek aan Indonesië refereerde hij in een toespraak voor voormalige vijanden van de overleden KNIL-officier nog naar diens heldhaftige optreden. Bizar genoeg kreeg de defensiewoordvoerder van de VVD het in Jakarta voor elkaar dat Indonesische veteranen een daverend applaus ten gehore gaven voor Jack Boer, daar waar Nederlandse onderzoekers weer eens verstek lieten gaan.

Documentairemaakster Pia van der Molen: „In februari van dit jaar stierf de weduwe van Jack, Onne Boer. Ze werd 86 jaar. Misschien is het maar beter dat ze deze ellendige afloop van het verzoek om haar man te eren niet hoeft mee te maken. Gelukkig heeft de inspecteur-generaal der strijdkrachten en veteranen, generaal Ad van Baal, haar op haar sterfbed nog bezocht. Dat betekende veel voor Onne. Alles wat met voormalig Nederlands-Indië te maken heeft, lijkt wel verdoemd. Daarover mag niets gezegd of geschreven worden. En helden uit die tijd moeten worden doodgezwegen. Met Jack Boer als grootste slachtoffer.”

Telegraaf, zaterdag 10-12-2005

OORLOGSHELD SCHANDALIG MISKEND.**Jack Boer redde duizenden landgenoten in Surabaya.
'Indië-veteraan niet goed genoeg voor Militaire Willemsorde'**

<<<

door CHARLES SANDERS,

KATWIJK, vrijdag Evert Hanhart is verbijst, nu besloten is wijlen Jack Boer elke militaire onderscheiding te weigeren omdat er geen getuigenverklaringen en dus geen sluitend bewijs zou zijn voor de wijze waarop de kapitein zestig jaar geleden in Surabaya 2384 Nederlanders van de vergiftigingsdood redde.

„Ik ben wel degelijk ooggetuige en ik leef ook nog", zegt de gepensioneerd sergeant-majoor van de Koninklijke Marine. „Op 10 november 1945 stonden Jack Boer en zijn Gurkha's in mijn cel. Hij droeg een Brits legeruniform en stelde zich nota bene aan me voor! Daarna hielp hij mij en al die andere Nederlanders, met gevaar voor eigen leven, te vluchten. Dankzij hem mocht ik oud worden, heb ik kinderen en kleinkinderen. Als het ministerie van Defensie stelt dat er geen getuigen zijn voor de heldendaden van Boer, is dat een pertinente leugen!"

In kringen van Indië-veteranen is met ongeloof gereageerd op het vorige week genomen besluit om Jack Boer geen Militaire Willems Orde (MWO) of andere dapperheidonderscheiding te verlenen. Dat kreeg Pia van der Molen, maakster van een in 1998 uitgezonden documentaire over de bevrijding uit de Werfstraatgevangenis, op het ministerie te horen. In een brief aan de Tweede Kamer schrijft minister Kamp (Defensie): 'De heer Boer heeft zich vrijwillig gemeld bij de Britse strijdkrachten en gewerkt als gids en tolk in Surabaya, zo blijkt uit onderzoek. Vast staat dat Boer aanwezig was bij de bevrijdingsactie op 10 november 1945. Niet bewezen is echter dat hierbij sprake was van een door hem geleide actie.'

„Waanzin", zegt de nu 77-jarige Evert Hanhart. „Boer was de enige blanke, de enige officier die ik toen in de Werfstraatgevangenis ontmoet heb. Hij leidde de operatie, zonder hem waren wij allemaal een vreselijke dood gestorven, vermoord door peemoda's, de zich vrijheidsstrijders noemende moordenaars."

De groep van 2384 was begin oktober door woedende Indonesiërs van straat geplukt. Iedereen met ook maar één druppel Nederlands bloed moest worden vermoord, zo scandeerden de opstandelingen. Het waren veelal door de Japanners (die op het ruim drie jaar lang bezette Java net hadden gecapituleerd) vrijgelaten en tegen de Nederlanders opgestookte criminelen. Eerder werden honderden landgenoten op afschuwelijke wijze verkracht, verwond en ont-

hoofd. De Britse bezettingstroepen op Java - Nederlandse militairen waren er nog amper - hadden zich zwaar verkeken op de reischoppers die ook de Engelse brigadegeneraal Mallaby vermoordden.

Hanhart: „Bedoeling was ons die 10e november met arsenicum te vergiften en daarna de gevangenis in brand te steken. In de goten langs de gangpaden stroomde de benzine al. Met mijn hand op het hart durf ik te zeggen dat Jack Boer die schurken persoonlijk heeft weten te stoppen. Dat hij geen MWO krijgt, is een grof schandaal."

In 1998 steunden tal van prominente Nederlanders met een Indische achtergrond het comité van Pia van der Molen dat zich hard maakte voor het onderscheiden van Jack Boer, die zelf in 1993 overleed. Oud-premier en onderzeebootcommandant Piet de Jong en professor Bob Smalhout hoorden daarbij. Geen van hen begrijpt de nu genomen beslissing.

Professor Smalhout: „Deze zaak stinkt als de hel. Het heeft te maken met het koloniale verleden, daar moeten we ons blijkbaar voor schamen. Absolute onzin, onterecht en onrechtvaardig."

Pia van der Molen: „Ik heb 21 ooggetuigenverklaringen aangeleverd, minstens vijf van die mensen zijn, precies als Evert Hanhart, persoonlijk gered door kapitein Boer, waarbij hij zich aan hen voorstelde. Wat moet je nog meer bewijzen om iemands uitzonderlijke moed aan te tonen?"

De begin dit jaar overleden ridder Militaire Willems Orde Henk Ulrici, vlak voor zijn dood: „Indië-veteranen zijn allesbehalve populair. Anderen wel. Zo is er een drager MWO die niet verder kwam dan trainen in veilig Engeland. Na bij een parachutesprong een been te hebben gebroken, werd deze koene ridder nooit boven bezet gebied gedropt. Door goede contacten in koninklijke kringen werd de MWO wel toegekend. Daar waar Jack met lege handen de geschiedenis in gaat."

Het Kapittel der Militaire Willems Orde dat zeven jaar lang onderzoek deed naar de zaak wil inhoudelijk niet op het besluit ingaan en verwijst naar het ministerie van Defensie. Daar wenst men niets aan de brief van minister Kamp aan de Kamer toe te voegen. >

Buitenlandwoordvoerder van de WD Hans van Baaien, onlangs nog in Indonesië vol lof over Jack Boer: „Nu ik hoor van deze ooggetuigen-verklaringen vind ik dat er een gesprek tussen die overlevenden, de inspecteur-generaal der strijdkrachten en veteranen en de onderzoekers moet komen. We zijn het aan kapitein Boer en zijn inmiddels ook overleden weduwe verschuldigd om, zonder conflicten, te praten over wat nu verder te doen."

Wim Kan en de anderen

Nadet Somers en Frans Schreuder:

Gestrand in Indië. Muziek en cabaret in gevangenschap.

Walburg Pers, I60blz.€ 14,50

De gerenommeerde Szymon Goldberg was solist in het vioolconcert van Beethoven. Hij werd begeleid door een piano waarvan negentien toetsen ontbraken, en die tevens als slagwerk diende. Een harmonium, een paar violen en een alt vervingen het strijkorkest en de houtblazers. Het haar voor de strijdstokken was afkomstig van een paard dat bij de voedseltransporten ingeschakeld was. De ongeschoolde violisten hadden niet eens een strijdstok; zij moesten pizzicato spelen. En zelf drukte Goldberg hard op de gitaarsnaren van zijn viool om er nog enig geluid uit te krijgen. Maar het publiek was diep ontroerd. 'Ik vond het prachtig', schreef een aanwezige, 'en elke noot deed mij verder weg van dit gevangenkamp zweven.'

Hoe benarder de omstandigheden zijn, des te meer indruk maken de concerten en voorstellingen die dan worden gegeven - al was het maar vanwege de tijdelijke uitweg die ze bieden. Over de muziek en het amusement in de concentratiekampen tijdens de Tweede Wereldoorlog is al heel wat geschreven, maar nog niet over soortgelijke activiteiten in de Japanse kampen in toenmalig Nederlands-Indië. Alleen van Wim Kan weten we dat hij optrad voor zijn medegevangenen aan de Birma-lijn, en daartoe zelfs werd vrijgesteld van al te zware arbeid. Maar wat er verder werd gespeeld en gezongen, was nog niet eerder geïnventariseerd.

Nadet Somers en Frans Schreuder beschrijven in *Gestrand in Indië* vooral de drukke concertpraktijk van pianiste Lili Krauss en violist Szymon Goldberg, en het cabaret van Wim Kan en Corry Vonk. Met veel oog voor veelzeggende details, bij elkaar gesprokkeld uit veel verschillende bronnen, vertellen ze hoe het er in de kampen aan toe ging: de onvoorspelbaarheid van de Japanners die soms wel toestemming voor een voorstelling gaven en soms niet, de schaarste aan alles, en de vele gevoeligheden waarmee rekening moest worden gehouden. Veel teksten uit die tijd staan er niet in, maar wat er wordt geciteerd, is genoeg om te zien hoe voorzichtig de artiesten manoeuvreerden. Kritiek op de bezetters was er vanzelfsprekend niet bij; het bleef bij milde spot op het kampleven. Hoewel ook de onschuldigste herinnering aan iets uit het vooroorlogse Nederland vaak al een demonstratief effect had.

Indirect is dit boekje trouwens ook een eerherstel voor Corry Vonk. Tot dusver ging het altijd over het belang van Wim Kan, waarover luitenant-kolonel P.G. Mantel in 1946 schreef: 'De morele waarde van

het werk van Kan is zeer groot geweest.' Of over de afgunst die zijn geprivilegieerde positie aan de spoorlijn bij enkele andere ex-gevangenen heeft gewekt. Kan was nu eenmaal, ook in de rest van zijn leven, een bangelijke man. Maar nu er voor het eerst ook uitgebreid over Corry Vonk is geschreven, wordt duidelijk dat zij een heel andere rol heeft gespeeld. Ze had branie, zeggen allerlei ooggetuigen. Ze durfde op te staan tegen de bewakers, hielp iedereen die hulp nodig had en organiseerde in gevangenschap 298 voorstellingen voor volwassenen en 61 voor kinderen. Dat zijn er meer dan de 148, die Wim Kan speelde.

Gestrand in Indië raakt, hoe beknopt ook, aan veel aspecten en onvermoede complicaties. Zoals het feit dat Krauss en Goldberg voor de oorlog al furore hadden gemaakt in Japan - en daarom door sommigen 'Nipponwerkers' werden genoemd. In elk geval waren ze er al aan gewend dat men een Japanner begroette door te buigen, een ritueel dat door de andere westerlingen als vernederend werd beschouwd. Dat maakte het duo voor sommigen een beetje verdacht.

Tenslotte gaat het boekje ook nog even over de verwarde tijd die direct na de Japanse capitulatie aanbrak. Uit een Thomasvaer & Pieterneel-tekst van eind 1945 blijkt dat het kolonialisme toen voor de meeste Nederlanders nog iets vanzelfsprekends was. Honend spraken de beide toneelfiguren zich daarin uit over 'troepen lugubere extremisten die elkaar ons gezag en bezit betwisten.'

HENKVANGELDER

NRC oktober 2005

Historische films over de bezetting van Nederlands-Indië

De publieke beeldvorming over de Japanse bezetting van Nederlands-Indië is in Nederland vooral bepaald door een koloniale kijk op de werkelijkheid en de ervaringen van Indië-gangers in interneringskampen. Na stapels boeken is er nu voor een breed publiek fascinerend filmmateriaal.

door John van Miltenburg

De kijker is gewaarschuwd. Directeur J. Blom van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) noemt de filmbeelden die zijn gemaakt tijdens de Japanse bezetting (1942-1945) van Nederlands-Indië belangrijk. Ze zijn een aanvulling op het arsenaal van bronnen dat geschiedschrijvers ten dienste staat. Ze zijn interessant omdat ze de historie dichterbij brengen en de kijker de geschiedenis anders laten beleven dan boeken en mondelinge getuigenissen. Maar het is een absolute misvatting te denken dat het was zoals de camera registreert. In samenwerking met het NIOD en Tijdsbeeld Media heeft uitgeverij Waanders een prachtige DVD-box uitgegeven met historische films over de bezetting van de voormalige Nederlandse kolonie door Japan. De DVD's ('Nederlands-Indië' in de Tweede Wereldoorlog') zijn een vervolg op de serie bioscoopjournaals van filmfabriek Polygoon over Nederland tijdens de Duitse bezetting. Deel 3 is in aantocht: beelden van de collaborerende NSB van Anton Mussert in oorlogstijd.

De DVD's over Nederlands-Indië zijn temeer interessant omdat het aandeel van het koninkrijk der Nederlanden in wat de Japanners noemden 'de oorlog van Groot-Oost Azië' in de publieke aandacht vaak wordt

vergeten. De historische films moeten wel door een kritische bril worden bekeken. Het gaat deels om authentieke, geraffineerde propaganda-films die de Japanners gebruikten als instrument voor politieke indoctrinatie.

In 1945 opende het pas opgerichte Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie een bureau in Batavia dat allerlei historisch bronnenmateriaal verzamelde. De politieke situatie in het naoorlogse Nederlands-Indië leidde er drie jaar later toe dat dit bijkantoor van 'Oorlogsdocumentatie' werd opgeheven. In kisten zijn de films, waaronder 900 rollen van het Japanse propagandamateriaal -'zonder vergunning', zegt NIOD-directeur Blom - naar Nederland verscheept. Na een zwerftocht kwam het begin jaren tachtig uiteindelijk terecht in de geklimatiseerde depots van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie in Scheveningen. Een groot deel is verloren gegaan. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid heeft van wat er over is gebleven ongeveer honderd films geconserveerd en ontsloten. De nu verschenen DVD-beelden beginnen met een Polygoonverslag van een paradijslijke reis door de Indische archipel ('Ons land aan de overzijde') onder koloniaal bewind. Het Indische eilandrijk telde bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ongeveer 70 miljoen inwoners. Onder hen 240.000 Europeanen. Slechts 100.000 blanke Europeanen kwamen uit Nederland. De commentator bewierookt de Indonesische bevolking ('een

hoffelijk volk met een oude cultuur') maar rept niet over 350 jaar onderdrukking door het overzeese bewind. Per auto reist de kijker mee door Bali. Polygoon maakt door een koloniaal vizier indrukwekkende beelden van de Papoea's in Nieuw-Guinea en legt tegelijk de meetlat van de Nederlandse beschavingsnormen op tafel. De Papoea's leven nog 'in het stenen tijdperk' en de Europese beschaving heeft hier nog veel te doen. De kleding is primitief en 'de dames in deze landen zijn hoofdzakelijk huisdier en werkkraft'.

Koninginnedag

Nazi-Duitsland heeft Nederland bezet, maar op 31 augustus 1941, de verjaardag van de naar Engeland uitgeweken koningin Wilhelmina, wordt in Batavia Koninginnedag nog als 'een dag van grote feestvreugde' gevierd. Met een parade van de schamele militaire kracht van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger proberen de Nederlandse machthebbers de bevolking ervan te overtuigen dat 'ons Indië een van de laatste bastions zal blijven waar de Nederlandse vlag zal blijven wapperen'.

Ruim drie maanden later begint Japan de oorlog in de Pacific met een verrassingsaanval op Pearl Harbour. Als

bondgenoot van de Amerikanen laat

Waarheid over Japanse bezetting niet altijd in beeld.

minister-president Gerbrandy in een radiorede prompt weten 'dat Nederland zich in staat van oorlog met Japan acht'. Op 11 januari 1942 valt Japan Nederlands-Indië aan. De keizerlijke troepen lopen het KNIL-politieleger in korte tijd onder de voet.

De historische films van Japanse makelij geven een eenzijdige kijk op de Japanisering van Nederlands-Indië en het door Japan aangewakkerd nationalistisch besef van de Indonesische bevolking. Geallieerde cameraploegen laten de barre interneringskampen zien waar duizenden Nederlandse mannen, vrouwen en kinderen door de bezetter gedwongen de oorlog doormaken en sterven. Het lijden van de Indonesische bevolking onder het Japanse juk blijft in de propaganda-films buiten beschouwing. Dat het Japanse bewind meedogenloos honderdduizenden romusha's (dwangarbeiders) heeft ingezet werpt een ander licht op de Japanse overheersing. Het aantal slachtoffers van de Japanse bezettingsmacht onder de Indonesische bevolking was hoog. Dat is slechts één facet van de gefilmde waanzin dat bij het zoeken van de werkelijkheid onvoldoende in beeld komt. Nogmaals: het gaat om oorlogsbeelden die de werkelijkheid geweld aan doen, maar ze zijn wel fascinerend en ze lichten bij.

DVD-box 'Ons koninkrijk en de Tweede Wereldoorlog'. Uitgeverij Waanders. SBN 9040091552. Verkrijgbaar in de boekhandel. Prijs 39,95 euro.

<<<